

GENÇLERE YÖNELİK DİNİ YAYINCILIKTA DİL VE TERMİNOLOJİNİN ÖNEMİ -KUR'AN ÇEVİRİLERİ ÖRNEĞİ-

Muhammet Vehbi DERELİ*

Öz

Gençlik, insana sunulan en büyük imkânlardan biridir. Bu sebeple İslam gençlere değer vermiş ve gençliği iyi değerlendirmeyi tavsiye etmiştir. Kur'an'da dini için mücadele eden gençler rol model olarak takdim edilir. Saadet asrında gençler Rasûlullah'ın özel ilgisiyle yetişmişler ve etkin görevler üstlenmişlerdir. Bugün dünyada en fazla genç nüfusa sahip ülkelerden olmamız, milletimiz adına mutluluk vesilesidir. Ancak dinamizmin sembolü olan gençlerin inanç ve değerlerine bağlı, kişilikli bireyler olarak yetiştirilmesi, toplumun sorumluluklarının başında gelir. Bu da onlarla iyi iletişim kurmayı sağlayan bir din dili ve dinî değerlerle barışık bir kültür düzeyi oluşturmakla mümkün olacaktır. Dinî söylemin kaynağı ise öncelikle Kur'an algısıdır. Kur'an'ın en önemli özelliği, dili mükemmel bir şekilde kullanması ve her düzeydeki insanı kuşatmasıdır. Dolayısıyla Kur'an çevirileri ve tefsirleri de orta seviyedeki genç kitleye hitap edecek bir dil ve üsluba sahip olmalıdır. Bugünkü çevirilerde gençlerin anlaması oldukça güç birçok kelime ve ifade şekline rastlanmaktadır. Bunda, üzerinden onlarca yıl geçmiş meallerdeki dilin çoğunlukla korunmasının etkisi büyüktür. Bunları sadeleştirme girişimleri ise çevirinin özünün kaybolmasına yol açabilmektedir. Hem kuşaklar hem de dil zamanla değiştiğinden; ortalama her on yılda bir genç kuşakların dünyasına hitap edecek Kur'an çevirileri hazırlanması esastır. Bu makale, gençlere yönelik dinî yayıncılık ihtiyacına değinerek, Kur'an çevirilerinin gençlere hitap etme sorunsalını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Gençlik, Dinî Yayınlar, Terminoloji, Meal.

The Importance of Language and Terminology in Religious Publishing for The Youth – Example of Qur'an Translations -

Abstract

Youth is one of the greatest opportunities offered to man. For this reason, Islam valued young people and recommended to evaluate youth well. In the Qur'an, young people fighting for religion are presented as role models. During the century, young people grew up with the special interest of the Messenger of Allah and undertook active tasks. Today, being one of the countries with the youngest population in the world is an occasion for happiness on behalf of our nation. However, the upbringing

---

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, mvdereli@gmail.com.

of young people who are the symbols of dynamism as individuals with personality and beliefs is one of the most important responsibilities of society. This will be possible by establishing a language of religion that enables good communication with them and a level of culture reconciled with religious values. The source of religious discourse is primarily the perception of the Qur'an. The most important feature of the Qur'an is that it uses language perfectly and surrounds people of all levels. Therefore, translations and commentaries of the Qur'an should have a language and a style that will appeal to the young people at the middle level. In today's translations, there are many forms of words and expressions that are difficult for young people to understand. In this case, the preservation of the language in translations that have been passed for decades is of great influence. Attempts to simplify these can lead to loss of the essence of translation. Since both generations and language change over time; on average every ten years, the preparation of translations of the Qur'an will appeal to the world of young generations is essential. This article examines the problem of addressing the Qur'anic translations to young people by addressing the need for religious publishing for young people.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Youth, Religious publications, Terminology, Qur'an translation.

Giriş: Gençlere Yönelik Dinî Yayıncılığa Duyulan İhtiyaç

Gençlik, insana armağan edilen en kıymetli nimetlerden biridir. Hayallerin, tutkuların ve idealizmin yeşerip geliştiği bir çağdır. Hayatın gerçek anlamının peşine düşüldüğü, kimliğini arayıp bulma çabalarının yoğunlaştığı, güç ve heyecanın zirvede olduğu, arzu, istek, gurur ve şiddet gibi duyguların yoğun bir biçimde yaşanmasına müsait bir dönemdir. Bazen aynı anda zıt kutuplarda yaşanabilen çalkantılı bir dönemeçtir. Günün kuşluk vakti ve senenin ilkbaharı olan gençlik iyi değerlendirildiğinde kişiye dünya ve âhiret mutluluğu kazandırmakta; kıymeti bilinmediğinde de bir daha ele geçmeyecek kaybolan yıllara dönüşebilmektedir.

Modern zamanlarda bilgi, ulaşım ve iletişim teknolojisinde yaşanan baş döndürücü değişimler gençliğin işini daha da zorlaştırmaktadır. Bu zorluk, çocuklardan ve gençlerden öncelikli olarak sorumlu olan aile ve okul gibi temel kurumlar için de aynı şekilde söz konusudur. Tertemiz bir fitratla çocukluk devresini tamamlayan genç dimağlar, bu riskli döneme hazırlıksız olarak adım attıklarında kendilerini telafisi zor bir sürecin içinde bulabilmektedirler.

Günümüzde sigara, alkol, madde bağımlılığı ve sanal dünyadaki oyun ve eğlence siteleri genç nesilleri tehdit etmektedir. Teknolojik yeniliklere çok açık olan ve bunlara çok çabuk uyum sağlayan gençler televizyon, internet, sosyal medya vb. farklı platformlarda bilinçsizce zamanlarını heba edebilmekte ve birçok tuzağa düşebilmektedir. Popüler kültürün en önemli hedef kitlesi olan gençler, hayatın pek çok alanında ciddi bir yozlaşma yaşayabilmekte; içinde yaşadıkları toplumla yabancılaşma, kuşak çatışması ve kimlik bunalımı gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadırlar.

Bütün bu tehlikelere karşı gençleri koruyabilmek, onlara içinde buldukları dönemin farkına varacakları bir bilinçle birlikte dinî ve ahlakî açıdan duyarlılık kazandırmakla mümkün olabilir. Bunun için de kaliteli ve seviyeli bir dinî söyleme ve ilkeli dinî yayınlara büyük ihtiyaç vardır. Hali hazırda ülkemizdeki dinî yayınların dönemin gençlerine hitap edecek çizgide olduğunu söyleyebilmek oldukça güçtür. Konuyu birkaç başlık altında örneklerle ele almadan önce, “genç” kelimesi üzerinde kısaca durmak uygun olacaktır.

1. “Genç” Kelimesinin Etimolojisi

“Genç” kelimesinin kökeni ve hangi dile ait olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Ancak özetle şunları ifade etmek mümkündür: “Kenç” (genç, yavru, çocuk) kelimesini Eski Uygur ve Karahanlı Türkçesi metinlerinden itibaren takip edebilmekteyiz. Finlandiyalı Türkolog Arvo Martti Rasanen (ö. 1976), Rus asıllı Türkolog Aleksandr Konstantinoviç Borovkov (ö. 1962) ve Süer Eker gibi Türkçe üzerinde çalışan bilim adamları, kelimenin İran dilinden bir aileye mensup olabileceğini belirtirler. Türkçenin etimolojik bir sözlüğünü hazırlayan İngiliz dilci Gerard Clauson (ö. 1974), Alman Türkolog Gerhard Doerfer (ö. 2003), Rus dilbilimci Sergey Starostin (ö. 2005), Tuncer

Gülensoy ve Sevan Nişanyan'a göre ise bu kelime, Türkçedir. Dolayısıyla Eski Türkçe kenç'in Soğdca¹ "knc" (kız çocuk) kelimesinden geldiğini söylemek mümkündür. Eski İran inancı olan Zerdüştlüğün kutsal kitabı olan Avesta'da "kainika" (genç kız, küçük kadın) olarak da mevcuttur. Bu veriyle ilgili bir diğer Soğdca kelime de "küçük kız, çocuk" anlamlarına gelen kance'dir. Bu bilgiler ışığında denilebilir ki, başta Soğdca olmak üzere Pehlevice ve Farsça gibi İran kaynaklı dillerde daha çok küçük kız çocuklarını ifade ederken kullanılan "knc" (kanc) kelimesi, Eski Türkçeye "kenc" olarak geçmiştir. Cinsiyet ayrımı olmaksızın daha genel bir kullanıma kavuşarak, "genç, yavru, çocuk" anlamlarını karşılamaya başlamıştır.²

2. Kur'an'da ve Sünnet'te Gençlere Verilen Değer

Sözlükte "genç, delikanlı, civan, cömert, civanmert, yiğit" manâlarına gelen "genç" kelimesinin Arapça karşılığı "*fetâ*"dır. Kur'an kavramlarından biri olan bu kelime, Hz. İbrahim, Hz. Yusuf, Hz. Mûsa'nın yol arkadaşı, Hz. Yusuf'un zindan arkadaşları ve Ashâb-ı Kehf için kullanılmıştır. Bu kullanımlarla hem toplumun altyapısı ve geleceği olan gençliğin önemine dikkat çekilmiş hem de gençlere en güzel örnekler sunulmuştur. Kur'an'ın örnek gençleri arasında **put kıran delikanlı Hz. İbrâhim'i, dünya güzeli delikanlı Hz Yusuf'u, mağarada ilahi koruma altına alınan gençler olarak temayüz eden Ashâb-ı Kehf'i, Hz. Meryem'i ve Hz. Peygamber'in gençleri Ashâb-ı Suffe'yi saymak mümkündür.** Genç yaşta kendilerini ilim, ibadet, dua, zikir, cihad, çalışma, müezzinlik, irşad-tebliğ, Hz. Peygamber'e (s.a.v.) hizmet ve diplomatik görevlere vakfeden ve Hz. Peygamber'in himayesine sığınan saadet çağı gençlerini de Kur'an gençlerinin son halkası olarak zikredebiliriz. Onlar hakkında Kur'an şöyle der:³

"Rablerinin rızasını dileyerek, sabah akşam O'na dua edenleri yanımdan kovayım deme!"⁴

"Sabah akşam Rablerine dua edip O'nun rızasını isteyen o kimselerle beraber sen de sabret. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan ayırma!"⁵

Bu âyetlerdeki emirler doğrultusunda hareket eden Allah'ın elçisi, davanın alt yapısını oluşturacak olan gençlere özel bir ilgi ve özen göstermiştir. Onun ilgisi ve gözetiminde yetişen o gençler, kendi dönemlerinin sonraki kuşaklara taşınmasını sağlamışlardır. Hayatın her alanında ümmetine örnek olan Rasûlullah (s.a.v.), gerek kutlu sözleriyle gerekse ümmetin göz aydınlığı olacak genç kuşağın toplumdaki yerini bizzat uygulamalı olarak göstermek suretiyle gençleri hayra, hakka yönlendirmiştir. Dinin en iyi gençlikte yaşanacağını bilincine işaret ederek; kıyamet gününde arşın gölgesinde mutlu olacaklar arasında gönlü Allah'a bağlı, severek Allah'a ibadet eden gençleri de saymıştır.⁶

Hz. Peygamber, genç nesilleri anlama ve onları geleceğe hazırlama konusunda en büyük rehberdir. O, İslam'a davet görevini alıp, tebliğe koyulduğunda kendisine ilk iman edenlerin büyük çoğunluğunu gençler oluşturuyordu. İslam, genç sahâbîlerin omuzlarında yükseliyor, onların gayret ve hizmetleriyle Mekke'den Medine'ye, Medine'den de dünyanın dört bir yanına yayılıyordu. Onun dünyasında gençlerin her zaman özel bir yeri olmuştur. *O, İslâm toplumunun şekillenmesinde, İslâmî değerlerin yaşanmasında ve yayılmasında gençlere büyük görevler vermiştir.* Onların cesaret ve enerjilerinden gereği gibi yararlanmak için, her şeyden önce gençlerin kendine güvenli, sağlam bir kişilik geliştirmelerine imkân tanımıştır. O dönemde görev ve sorumluluklarının bilincinde olan

¹ Soğdca, Soğutça veya Soğdakça, Orta Asya'da Soğdların kullandıkları Hint-Avrupa dil ailesine bağlı, İran kökenli antik bir dildir. Geniş bilgi için bkz. Süer Eker, "Orta Asya'nın Gizemli Halkı: Soğdlular, Soğd ve Soğdca", *Türkbilgi Türkoloji Araştırmaları Dergisi* (2012), 24, s. 77-92.

² Bkz. Galip Güner, "Eski Türkçe Kenç "genç, yavru, çocuk" Kelimesinin Kökeni Üzerine Düşünceler", *Bengü Belak-Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Ed. Bülent Gül, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2013, ss. 225-232.

³ Ali Akpınar, <http://yenidunyadergisi.com/kuranin-gencleri-2/> (07.03.2019).

⁴ 6 En'âm 52.

⁵ 18 Kehf 28.

⁶ *Buhârî, el-Câmi'u's-Sahîh, Ezan 36.*

kumandanlar, âlimler ve hâkimler yetişmişse bu ancak Hz. Peygamber'in yardımı, ilgisi ve teşviki sayesinde olmuştur. Rasûlullah onlara, idarecilikten komutanlığa, öğretmenlikten ticarete kadar geniş bir yelpazede sorumluluklar yüklemiştir. Onun genç Mus'ab'ı Medine'ye öğretmen⁷, genç Muaz'ı Yemen'e kadı ve muallim olarak göndermesi⁸ ve genç Üsâme'yi ordu komutanı yapması,⁹ gençlere sorumluluk verilmesi, güvenilmesi ve onların yarınları hazırlanması konusunda bugüne ve geleceğe ışık tutan örneklerden sadece birkaçıdır.

Hız. Peygamber, zekâ ve kabiliyetine güvendiği gençlerin ilimde uzmanlaşmaları için de bütün engelleri kaldırmış, başkalarına göstermediği müsamahayı gençlere göstermiştir. Nitekim Kur'an'la karıştırılabileceği endişesiyle herkese, hadislerin yazılmasını yasakladığı bir dönemde, genç sahâbî Abdullah b. Amr b. As'a bu konuda özel izin vermiştir.¹⁰ Bu zatın en çok hadis bilen ashâbın başında geldiği bilinmektedir.

O, vahiy kâtiplerini genellikle gençler arasından seçmiş; İslâm'a davet mektuplarını gençlere yazdırmıştır. Bazı gençleri de Süryanice ve İbranice gibi o gün için çok ihtiyaç duyulan yabancı dilleri öğrenmeye teşvik etmiştir. Bu konuda, kendisiyle Yahudiler arasında elçilik yapmak üzere Zeyd b. Sabit'i şu sözleriyle görevlendirmiştir: **“Ey Zeyd, Yahudilerin yazısını öğren. Çünkü vallahi ben, Yahudilerin bana yazdıklarına güvenemiyorum.”** Zeyd b. Sabit diyor ki: *“Ben de on beş gece içinde İbraniceyi yazıp okumasını öğrendim. Artık bundan sonra Yahudilerin Rasûlullah'a gönderdikleri mektupları okuyor, cevapları İbranice yazıyordum.”*¹¹ İhtiyaç olduğu için o, Süryanice de öğrenmiş ve Hz. Peygambere gelen Süryanice yazıları okuyup onlara cevap yazmıştır.¹²

Yine kendisi henüz hayatta iken bulunduğu çevrede gençlerin fetva vermesine izin vermiş olması, Hz. Peygamber'in gençleri ilme nasıl teşvik ettiğinin ve onlara güven aşılama çabasının apaçık bir göstergesidir. Onun fetva vermelerine izin verdiği gençler arasında Hz. Ali, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Mesud, Zeyd b. Sabit, Muaz b. Cebel gibi isimler sayılabilir. O, Muaz b. Cebel hakkında şöyle buyurur: *“Ümmetim içinde haramı ve helali en iyi bilen Muaz'dır.”*¹³ *“Kur'an'ı şu dört kişiden öğreniniz. Bunlardan birisi de Muaz b. Cebel'dir.”*¹⁴ *“Muaz b. Cebel, kıyamet günü âlimlerin önünde yürüyecektir, onların önderidir.”*¹⁵

Bu uygulamalı örneklerin yanı sıra Allah Rasûlü (s.a.v.) birçok hadisleriyle de gençlerin değerine ve onların iyi yetiştirilmesine dikkat çekmiştir. Enes b. Mâlik'ten rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Allah Teâlâ, yaşından ötürü bir ihtiyara saygı gösteren gence, yaşlılığında hizmet edecek kimseler lutfeder.”*¹⁶

Konuyla ilgili diğer bazı hadisler de şöyledir: *“Küçüğümüze merhamet etmeyen, büyüğümüze saygı göstermeyen bizden değildir.”*¹⁷ *“Çocuklarınıza ikram edin, edep ve terbiyelerini iyi verin.”*¹⁸ *“Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel edep ve terbiyeden daha iyi bir ikramda bulunamaz.”*¹⁹

Genç deyince sadece erkek çocuk akla gelmemelidir. Bir toplumda gençlerin yarısını genç kızlar oluşturur. İslâm'ı ilk kabul edenler arasında genç kızların ve kadınların önemli bir yeri vardır. Hz. Peygamber'in kız çocuklarına özel itina gösterdiği bilinmektedir. Bu hadislerden bazıları

⁷ İbn Hişâm, *es-Sîratu'n-Nebeviyye* (thk. Ömer Abdusselam Tedmurî), Dâru'l-Kutubi'l-'Arabî, Beyrut, 1990, II, 82.

⁸ İbn Sa'd, *et-Tabakâtu'l-Kubrâ*, Beyrut, 1957, III, 587. Ayrıca bkz. Tirmizî, Ahkâm 3.

⁹ Buhârî, Fedâilu'l-ashab 17, Megâzî 42.

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, II, 192, 207.

¹¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, V, 136.

¹² Bkz. Tirmizî, İsti'zân 22; Ebû Dâvud, İlim 2.

¹³ Tirmizî, *es-Sunen*, Menâkıb 32.

¹⁴ Buhârî, Fedâilu'l-Kur'an 8.

¹⁵ Buhârî, Fedâilu'l-Kur'an 8; Menâkıbu'l-ensar, 16; Müslim, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Fedâilu's-sahabe 119.

¹⁶ Tirmizî, Birr 75

¹⁷ Tirmizî, Birr 15.

¹⁸ Tirmizî, Birr 32.

¹⁹ İbn Mâce, *es-Sunen*, Edep 3.

şunlardır: “Kim üç tane kız çocuğu yetiştirir, güzel terbiye eder, evlendirir ve onlara iyilikte bulunursa, o kişi için cennet vardır.”²⁰ “Kimin üç kızı ve üç kız kardeşi yahut da iki kızı veya iki kız kardeşi olup da geçimlerini güzel sağlar, onlar hakkında Allah’tan korkarsa, o kişi için cennet vardır.”²¹ “Her kim kız çocukları yüzünden bir sıkıntıya uğrar da onlara iyi bakarsa, bu çocuklar onu cehennem ateşinden koruyan bir siper olurlar.”²² Yine bir defasında Allah Rasûlü (a.s.) “Her kim iki kız çocuğunu yetişkinlik çağına gelinceye kadar büyütüp terbiye ederse, kıyamet günü o kimseyle ben şöyle yan yana bulunacağız dedi ve parmaklarını bitişirdi.”²³

Bu teorik ve uygulamalı örnekler göstermektedir ki İslam dini gençliğin değerine dikkat çekmiş ve gençlerin iyi yetişmesi için aileden okula, işyerlerinden gençlik merkezlerine kadar toplumun bütün katmanlarına büyük sorumluluklar yüklemiştir.

3. Gençlerin Eğitimi

Gençlik, Allah’a şükürü gerektiren ve Allah tarafından insana armağan edilen çok önemli bir nimettir. Bu nimetin nasıl ve ne uğurda harcandığı konusunda herkesin sorguya çekileceğini Hz. Peygamber, şu hadislerinde haber vermiştir: “**İnsanoğlu kıyamet gününde şunlardan sorulmadıkça ayağını yerinden kımlıdatamaz: Ömrünü nerede tükettiği, gençliğini hangi yolda harcadığı ...**”²⁴

Bir başka hadis de şöyledir: “Allah, gayri meşru şehvete düşkün olmayan genci beğenir.”²⁵

Gelişim özellikleri itibarıyla gençlerde bazı aşırı eğilimlerin kendisini göstermesi, sıkça rastlanan bir durumdur. **Hz. Peygamber’in çevresinde yer alan gençler içerisinde de, aşırı eğilimleri olan kimselere rastlanabiliyordu.** Dinî duyarlılıkları son derece güçlü olan bu genç insanlar, aşırı zühde varan dinî yorum ve uygulamalar içerisinde bulunuyorlardı. Hz. Peygamber, bunlarla yakından ilgilenmiş, onları kırıp gücendirmeden, anlayış ve hoşgörü içerisinde bu tutumlarından vazgeçmeleri hususunda kendilerini uyarmıştır. Bu aşırı zühd eğilimi taşıyan gençler arasında, Abdullah b. Amr b. As, Osman b. Maz’un, Ebu’d-Derda, Hz. Ali gibi isimler meşhurdur. Kendilerini ibadete daha çok verebilmek için geceleri namaz kılıp, gündüzleri oruç tutmaya ve kadınlarını terk etmeye azmeden bu gençlerin davranışlarını tasvip etmeyen Hz. Peygamber, onları kendi sünnetine uygun tarzda orta yolda yürümelere konusunda uyarmıştır.²⁶

Bugüne geldiğimizde dünya genelinde en fazla genç nüfusa sahip ülkelerden biri olmamız, milletimiz adına mutluluk vesilesidir. Ancak dinamizm ve enerjinin sembolü olan gençliğimizin, inancı sağlam, değerlerine bağlı, kimlikli, kişilikli, ülkemiz ve tüm insanlık için faydalı birer fert olarak yetiştirilmesine yönelik birçok vazife ve sorumluluğumuzun olduğu da aşikârdır. Bugünün gençlerinin İstiklal Marşımızda geçen celal, cüda ve izmihlal gibi kelimeleri anlayabilecek bir eğitim almaları kadar doğal bir ihtiyaç olamaz. Onlara bu ihtiyacı hissettirmek ve bu eğitimi vermek de tüm ebeveynlerin ve eğitimcilerin vazifesidir.

4. Gençlerle İletişim Kurmada Muhteva ve Terminolojinin Önemi

İstikbalimizi emanet edeceğimiz gençlerimizi geleceğe hazırlarken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, onlarla iyi iletişim kuracağımız ortak bir dil oluşturmaktır. Bu da seviyeli bir üslup ve onların dünyasına, ihtiyaçlarına hitap edecek bir içerikle mümkün olacaktır. Her şeyin başı olan sevgi, iletişimin de temelidir.

Sevgi dili, insanları kuşatır ve kucaklarken; nefret dili ayrıştırır, hatta kutuplaştırır. Toplumda dine olan bakış, her iki dilden de büyük ölçüde etkilenmektedir. Gençliğin psikolojisini bilmeyen,

²⁰ Ebu Davud, *es-Sunen*, Edep 120, 121.

²¹ *Tirmizî*, Birr 13.

²² Buhârî, Zekât 10, Edeb 18; Müslim, Birr 47. Ayrıca bkz. *Tirmizî*, Birr 13.

²³ Müslim, Birr 149; *Tirmizî*, Birr 13.

²⁴ *Tirmizî*, *Kıyamet 1*.

²⁵ Ahmed b. Hanbel, *el-Musned*, IV,151.

²⁶ *Buhârî*, *Nikâh 1*.

gençliğin yaşadığı sosyolojik gerçekten bihaber olan kişilerin gençlere yönelik dinî söylemleri, dinî ve ahlakî açıdan önemli sorunlara yol açabilmektedir.

“Türkiye’deki Din Dili, Gençlerde Nasıl Karşılık Buluyor?” şeklindeki bir soruya cevap arayan güncel bir çalışmanın raporunda vaaz dilinin artık gençlere hitap etmediği belirtilmektedir. Özellikle ağlamaklı ve kürsüde tahakküm edici hatipler, gençlikte bir karşılık bulmadığı gibi aynı zamanda dine olan ilginin gençler arasında azalmasına dahi neden olabilmektedir. Bu durum, din algısını olumsuz etkilemekte, dinin ciddiyetine de zarar verebilmektedir. Bu vaaz dilinin medya vasıtasıyla genelleştirilmesi önemli bir sorunken, yine medyanın bu dile amaç-araç bağlamında yaklaşması, neticede dinin magazinleşmesine sebep olabilmektedir.²⁷

Din dili oluşturulurken kavramların, sunulduğu yere göre belirlenmemesi önemli bir sorundur. Bu amaçla gençlerle irtibatla kullanılan dil, akla hitap etmekle birlikte yüksek bir ilmî seviyeden seçilmemelidir. İmam Hatip Lisesi ya da İlahiyat Fakültesi mezunu gençlere yönelik program ve yayınlarla her kesimden gence hitap edecek çalışmalar, kullanılan dil ve üslup yönünden aynı düzeyde olamaz. Kaldı ki son dönemde İmam Hatip Lisesi mezunlarının dahi Arapça ve Farsçadan dilimize geçmiş Osmanlıca tabirlere geçmiş yıllara oranla çok daha yabancı olduğunu gözlemlemek hiç de zor olmasa gerek. Bunda değişen dilin, özellikle medya dilinin ve sosyal paylaşım sitelerinin etkisi büyüktür.

Dini gençlere sunmanın en temel yolu, dinî öğreti ve ilkelerin bir ihtiyaç olarak hissettirilmesidir. Bu da gençliğin öncelikli sorunlarını bilip, bunlara onların dünyasına hitap edecek konu ve kavramlarla merhem olmakla mümkün olacaktır. Onlara yönelik dinî bir söylem, onlarla iyi iletişim kurmaya ve onların dertlerine merhem olmaya bağlıdır. Örneğin öncelikle yaratılışın anlamı, insanın inanma ihtiyacı, sadece Allah'a kul olmanın anlamı ve gerekleri, Allah'ın kuluna olan düşkünlüğü, insana sunulan ayrıcalıklar, dünya-ahiret ilişkisi, inanan insanın temel vasıfları, insanın kendine ve ailesine karşı sorumlulukları, toplum içerisinde farklılıklara rağmen birlikte yaşama kültürü, güncel alışveriş hukuku, evliliğe teşvik ve evlilik hukuku gibi temel bazı konular üzerinde titizlikle durulabilir. Allah sevgisi ve korkusuna aynı düzeyde sahip, insan ve kul olmanın bilincine ve tadına varmış olan, kul hakkına girmenin ne ağır bir manevî yük olduğu şuuru ile yetişen gençlerin çevresine, vatanına, milletine ve onun değerlerine zarar vermesi de söz konusu olmayacaktır. Toplumda şiddet ve terör olaylarının artması, birçok alanda olduğu gibi din eğitiminde de birtakım eksiklerin bulunduğu bir göstergesi sayılabilir.

Bugünün gençlerinin öncelikle ihtiyaç duyacağı temel konular belirlendikten sonra, sıra bunları ana hatlarıyla ele alan kaliteli yayımlar oluşturmaya gelecektir. İşte bu yayımlarda kullanılan terminoloji de büyük bir özenle seçilmelidir. Buna sadece fizikî birlikteliklerde değil tüm dijital mecralarda da dikkat edilmelidir. Sanal dünyadaki dinî paylaşım ve yorumların gençlere olumlu ya da olumsuz ne gibi tesirlerde bulunabildiği bilinen bir husustur. Dinî söylemin genç kuşaklarca anlaşılabilir ve kabul edilebilir olması, gençliğin problemlerine çözüm önermesi ve onların hazmedeceği özellikte sunulmasıyla yakından ilgilidir. Her hastaya verilecek reçete farklılık göstereceği için yaygın din dili, farklılıkları, incelikleri ve her eğitim düzeyini dikkate almak zorundadır. Bütün bunları tek bir yayında gerçekleştirilebilmek elbette kolay değildir. Ancak ortalama her seviyeden genç insana hitap edebilecek yayımlar ortaya koymak için gayret sarf edilmelidir. Bunun için de mesela komisyon çalışmalarına ağırlık verme gibi bazı tedbirler alınabilir.

Dinî konuların doğru anlaşılması elbette iki taraflı bir olgudur. Konuyu ele alan kaynaklar, hem ilgili konuyu hem de hedef kitleyi iyi tanıyan kişi veya gruplar tarafından kaleme alınmış olmalıdır. Mesajın hedefe ulaşabilmesi, alıcı konumundaki hedef kitlenin anlayış ve eğitim düzeyi ile doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla bugünün gençlerine, geçmişimizden gelen dinî kültürü, milletimizle özdeşleşmiş olan kelime ve deyimleri de unutturmamak için çaba sarf etmeliyiz. Darb-ı mesel (hikmetli meşhur söz veya atasözü), vecize (özdeyiş), becayış (karşılıklı yer değiştirme), minarelerden

²⁷ Bkz. Muhammet Esiroğlu, Gençlik ve Din Dili, <https://www.milligazete.com.tr/makale/1765263/muhammet-esiroglu/genclik-ve-din-dili> (11.03.2019).

yansıyan öğüt abidesi mahyalar, maile (aile ile birlikte), muvafakat (onama), istikrar (kararlılık), namahrem (yabancı, el), mutabakat (uzlaşma) gibi yüzlerce kelime ve kalıplaşmış ifadenin, bir kültürel hazine ve miras olduğu bilinci aşılmalıdır. Ayrıca bu zenginliğin, onların dağarcığından ve gündeminden kaybolmaması için de eğitim ortamlarında bazı tedbirler alınabilir. Dolayısıyla bir taraftan gençleri donanımlı olarak yetiştirmeye çalışırken; diğer yandan onlara hitap edecek muhteva, dil ve üslubu yakalamayı hedeflemek uygun olacaktır. Dine dair ilk bilgileri almanın yolu da genellikle Kur'an mealleri ve ilmihal kitaplarına başvurmaktır. Bu sebeple her şeyden önce Kur'an meallerinin ve ilmihal kitaplarında kullanılan dilin bugünün gençlerine hitap edip etmeme yönüyle gözden geçirilmesi uygun olacaktır.

5. Gençlere Hitap Etmesi Açısından Kur'an Mealleri

Arapça, Kur'an-ı Kerim'in dili olması sebebiyle Müslümanlar için çok büyük önem arz eder. Hz. Peygamber'in konuştuğu ve hadisleri vasıtasıyla İslam'ı anlattığı dil de Arapçadır. Ayrıca Kıraat, Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelâm, İslam Tasavvufu gibi temel İslam bilimlerinin ana kaynaklarının da Arapça olması bu dilin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Bilindiği üzere Kur'an vahyinin nâzil olduğu Câhiliye döneminde Araplar, edebiyat ve hitabette son derece ileri bir düzeyde idiler. Kendilerini dili en güzel konuşan, meramını en güzel ifade eden kavim olarak görüyorlardı. Bu sebeple "Arab" kelimesi Arapçada, akıcı konuşan, meramını en güzel ve en açık şekilde anlatabilen kişiyi ifade eder. Araplar diğer milletlere de dili rahat konuşamayan, ifadeleri kapalı olan kimse anlamında "acem" ismini veriyorlardı.²⁸

Kur'an'ı doğru anlama çabaları sarf, nahiv, tefsir ve belâgat gibi birçok ilmin doğup gelişmesine yol açmıştır. Belâgat ilmi genel anlamda, "muktezâ-i hâl"e yani ortama ve muhataplara göre akıcı ve anlaşılır konuşabilme sanatı olarak tarif edilir.²⁹ Hitabet gibi etkili ve anlaşılır konuşmayı ifade eden bir yetenek vardır ki peygamberlerin önemli özellikleri arasında yer alır. Hitap edilen kitleyi tanıyıp ona uygun kelime ve ifadeler seçmek, her alanda olduğu gibi dinin aktarılmasında, dolayısıyla da dinî yayıncılık alanında olmaz şartlardan biridir.

5.1. Kur'an Çevirisinin Mahiyeti

Kur'an-ı Kerim'in çevirisi meselesini gerçekte Allah'ın Kitabı'nı anlama konusuyla birlikte düşünmek ve ele almak gerekir. Çünkü Kur'an'ı okumaktan maksat, onu anlamak ve muhtevasına uygun şekilde amel etmektir. Herhangi bir kitabı okumak, onu anlamadan mümkün değildir. Yani, bir yazıyı, manasını dikkate almadan ve anlamını devreden çıkararak okumak söz konusu değildir. Bu, olsa olsa ancak belli maksatlarla veya özel nedenlerle, örneğin ezberlemek gibi bazı amaçlarla olabilir.³⁰

Rubâî mucerred تَرْجَمَ fiilinden türeyen "terceme/tercüme" kelimesi ilk kaynaklarda "sözü bir başka dille ifade etmek, bir başka dille tefsir etmek" olarak tarif edilir ve bu işi yapan kişi anlamında "tercüman" kelimesine de rastlanır.³¹ Kelimenin bab/konu başlığı ve hayat hikâyesi/biyografi anlamına gelen "tercüme-i hal" gibi kullanımları da meşhurdur.³² Ancak buradaki anlamı bir metni

²⁸ el-Halîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-'Ayn -muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem-* (thk. ve tertîb: Abdulhamîd Hindâvî), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.

²⁹ Bkz. Celâluddîn Ebû Abdillâh Muhammed el-Hatîb el-Kazvînî, *el-Îdâh fi 'Ulûmi'l-Belâga*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, tsz., s. 11.

³⁰ Yusuf Işıcık, "Kur'an-ı Kerim'in Terceme Edilmesi ve Âyetlerin Sıhhatli Anlaşılması Konusunda Bazı Mülâhazalar", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2001) 11, s. 47, 48.

³¹ Bkz. Ebû Nasr İsmâîl b. Hammâd el-Cevherî, *Tâcu'l-Luga ve Sihâhu'l-Arabiyye* (thk. Ahmed Abdulğafûr Attar), Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut, 1990, V, 1928.

³² Tercüme kelimesinin anlamları ve tercüme çeşitleri hakkında geniş bilgi için bkz. Faruk Gürbüz, *Tercüme Problemleri ve Meâller* (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2003, 57 vd.

başka bir dile aktarmaktır. “Meal” ise “dönmek” anlamına gelen *أول* kökünden mimli mastardır ve “te’vil” ile aynı köktendir.³³

Bilindiği üzere tercüme genelde iki kısma ayrılır: 1. Harfî/lafzî tercüme, 2. Manevî/tefsîrî (yaklaşık) tercüme.³⁴ Meal, bu ikinci tür çevirinin adıdır. Kur’an çevirilerine iddialı bir kelime olan terceme/tercüme yerine çoğu kez meal denmesinin arkasında, ilahi mesajı bir başka dile aktarırken, onun karşılığını tam olarak ifade etme iddiasından uzak durup, yapılabilecek hatalarda sorumluluğu asgari düzeye indirme niyeti mevcuttur. Yani yaptığı Kur’an çevirisine tercüme değil de özellikle ve bilinçli olarak meal diyen kişi, peşinen bu çevirinin motamot olmadığını; kendisinin metinden anlamadığını yaklaşık olarak yansıtmaya çalıştığını ifade etmiş olmaktadır.³⁵

Tercüme veya meal, doğru bir algılama ve doğru bir uygulama ile gerçekleşir. Zira doğru algılama sayesinde neyin, niçin ve nasıl yapılacağı ile ilgili doğru kanaatler oluşacak ve yanlış sonuçlara sebep olan kısıtlayıcı kanaatler devre dışı kalacaktır. Bu bağlamda “Bu ayetin taşıdığı manayı Arapçanın ifade imkânlarını en güzel şekilde kullanarak dil kalıbına döken Allah, eğer aynı manayı günümüz Türkçesinin ifade imkânları içerisinde dil kalıbına dökmeyi isteseydi hangi ifadeyi ve üslûbu kullanırdı?” anlayışı hem doğru algılama hem de doğru uygulama açısından son derece önemlidir. Tercümenin hazırlık safhasından açıklama safhasına kadar her aşaması pratik karşılıkları da gözetilerek bir sisteme oturtulmalıdır. Bu sistemde öncelikle tercümenin aslın yerini tutamayacağı, yapılan Kur’an tercümesinin asla bir ibadet metni olamayacağı, hata ve kusurun kaçınılmaz olacağı kanaati üzerine bina edilmelidir. Tercüme bir yöntem dâhilinde icra edilmelidir. Bunun için de önce tercüme edilecek âyet anlaşılmalı, daha sonra da anlaşılın şey tercüme muhatap olan kitle düşünülerek hedef dilin ifadelerine dökülmelidir. Yöntemde bu iki ilkenin takip edilmesi, tercümelemede görülen lafza bağlılık ya da lafzî devre dışı bırakma gibi birçok problemin halledilmesine katkı sağlayacaktır. Çünkü bu sayede mütercim neyi, niçin ve kime tercüme ettiğini bilecek ve daha sistematik bir faaliyet icra etmiş olacaktır.³⁶

Tercüme, mahiyeti itibarıyla kolay bir çalışma değildir. Her iki dili, kültürü, deyimleri, ifade şekillerini vs. çok iyi bilmeyi, o dilleri konuşan insanları tanımayı gerektirir. Bu çeviri faaliyeti, kelime hazinesi ve ifade şekilleri bakımından oldukça zengin bir dil olan Arapçadan yapıldığında, buna bir de ilgili metnin Allah kelamı oluşu eklendiğinde çok daha titizlik isteyen bir çalışmaya gereksinim duyulacağı açıktır.

5.2. Kur’an Çevirilerinde Gençleri Kuşatan Bir Dil Kullanmanın Önemi

Arapçaya vakıf olmadan Kur’an meali yapmaya kalkışmak asla kabul edilemeyeceği gibi onu tercüme ederken ilmi açıdan bugünün orta düzey insanına, özellikle de gençlere hitap etmeyecek dil ve kavramlar kullanmak da kabul edilemez. Kur’an’ı insanlığa ulaştıran Rasûlullah’ın (s.a.v.) en önemli özelliklerinden biri konuşma ve dil ile ilgilidir. Ortama ve ihtiyaca göre konuşması, herkesin anlayabileceği bir seviyede hitap etmesi onun “cevâmiu’l-kelim” oluşu ile karşılık bulur. O, tebliğde toplumun her kesimini kuşatıcı bir dil ve üslup kullanmıştır.

Kur’an meallerinin muhatapları tarafından anlaşılma düzeyini inceleyen bir çalışmada toplumda yaygın olan, yanlış anlaşılmaya müsait yapıda tercümelemler barındıran meallerden sekiz âyet seçilmiş, bu âyetlerden ne anladıkları araştırmaya katılan kişilere sorulmuştur. Örneklerden biri de Fatiha Sûresi’ndeki *مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ* cümlesinin “Din gününün sahibidir” şeklindeki çevirisidir. Farklı cinsiyet, yaş ve mesleklerden çeşitli eğitim düzeylerinde on beş kişiden oluşan katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle genel olarak meallerin Türk okurları açısından yeterince anlaşılır olmadığı,

³³ İbn Manzûr, *Lisânu’l-‘Arab*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-‘Arabî, 3. Baskı, Beyrut, 1999, I, 264.

³⁴ M. Abdulazim ez-Zurkânî, *Menâhîlu’l-‘İrfân fî Ulûmi’l-Kur’an*, el-Mektebetu’t-Tevfikiyye, Kahire, tsz., II, 109.

³⁵ M. Vehbi Dereli, *Kur’an Muhtevası ve Yorumu*, Kitap Dünyası, İstanbul, 2017, s. 51.

³⁶ Bkz. Fatih Tiyek, “Kur’an Tercümelemleri ile İlgili Teamüllere Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (2016), 45, s. 1039, 1040.

yanlış anlaşılmaya sebebiyet verecek nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.³⁷ Bu katılımcıların dörtte birinden fazlası 18-36 yaş arası genç ve ilk yetişkin evresindeki bireylerdir. Ayrıca ilkökul mezunu bireylerin sayısı da aynı orandadır. Bu da meallerin bugünün gençlerine ne kadar hitap ettiği konusunda az da olsa fikir vermektedir.

Dinî yayınlar aracılığıyla gençleri kuşatan bir din dili oluştururken, seçilecek kavramlar, konular ve onların ifade şekli, hitap edilen kitleye ve o kitlenin bugünkü düzeyine uygun olmalıdır. Bugünün gençlerinin yetişme ortamları, sorunları, ihtiyaçları, beklentileri ve ilgi dünyaları mutlaka dikkate alınmalıdır. Sadece Kur'an meallerinde değil, ilmihal kitaplarında, gençliğe dinî ve ahlakî mesaj vermeyi hedefleyen öykü ve romanlarda, ders kitaplarında kullanılan dil ve üsluba da hassasiyet gösterilmelidir. Herkes Arapça, Farsça veya Osmanlıca bilmediği, İmam Hatip Lisesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü vb. bir kurum ya da bir programdan mezun olmadığına göre, kullanılan dil ve üslupta, yapılan tercümelemlerde daha çok genci kuşatacak bir yaklaşım sergilenmelidir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın son yıllarda okul öncesi çocuklar, yaz kurslarına katılan öğrenciler ve genel anlamda gençlere yönelik müstakil yayınlar ortaya koyma çabası takdire şayandır. Ancak bunlar, farklı mecralara da taşınmalı ve daha büyük genç kitlelere hitap edecek yayınlara dönüşmelidir. Diyanet'e bağlı eğitim merkezlerinin de aktif katkı sağlaması, gençlere yönelik dinî yayıncılığın kalitesini artıracaktır. Ayrıca yüzlerce üniversitemizin eğitim ve edebiyat bölümleri ile son on yılda sayıları yüzü aşmış ilahiyat fakültelerinin bu hususta çok daha aktif rol almasını ummaktan daha doğal bir beklenti olamaz. Üniversiteler ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın koordineli çalışması bu alandaki eksikliğin giderilmesi açısından büyük önem arz etmektedir.

5.3. Âyetü'l-Kursî Çevirilerinden Örnekler ve Bunların Gençlere Hitap Etme Düzeyi

Kur'an çevirilerinin günümüz gençliğine hitap edip etmediğini, her Müslüman gencin küçük yaşlarda ezberlediği âyetü'l-kursî³⁸ örneğinde bazı mealler üzerinden görmeye çalışalım:³⁹

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ

Abdulaziz Bayındır Meali: O, Allah'tır. O'ndan başka ilah yoktur. Diridir, sürekli işinin başındadır. O'nu ne uyuklama tutar ne de uyku! Göklerde ve yerde olan her şey O'nundur. O'nun izni olmadan huzurunda şefaati (birinin yanında olmayı) kim göze alabilir? Onların önlerinde olanı da arkalarında kalanı da O bilir. Onlar, O'nun bilgisinden izin verdiği kadarı dışında bir şey kavrayamazlar. Hâkimiyeti, gökleri de kapsar yeri de. Bu ikisini korumak O'na ağır gelmez. O yücedir, büyüktür.

Abdullah-Ahmet Akgül Meali: Allah (*O'dur ki*), Kendisinden başka hiçbir İlah (*mevcut ve mümkün*) değildir, O sürekli diridir ve yarattıklarını koruyup yönetendir. O'nun bir (*an bile*) uyuklaması (*ve gaflet basması*) ve uykuya dalması yoktur. (*Allah bu kusurlardan münezzehtir.*) Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. (*O'nun elinde ve emrindedir.*) O'nun izni olmadan, (*Allah'ın*) katında kim şefaati (*başkaları için aracılık*) edebilir? O, onların geçmişlerini ve

³⁷ Bkz. Emine Gülpak, "Kur'an Meallerinin Muhatapları Tarafından Anlaşılabilirliğine İlişkin Bir Araştırma", *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2019), 33, s. 170, 177. Bu çalışmada (s. 179) yukarıdaki örnekle ilgili özetle şu değerlendirmelere yer verilir: Araştırmada "Din günü" tabirinden katılımcıların ne anladıklarına ilişkin görüşler 6 ana başlıkta kodlanmıştır. Verilen cevaplar sırasıyla şu frekans değerlerindedir: Mübarek gün ve geceler (f:5), ahiret ve haşır (f:5), dinin tanımı ve kapsamı (f:2), mahşer günü (f:1), bütün zamanlar (f:1), bir şey anlamadım (f:1). Din kelimesi Arapçadan Türkçeye geçişte anlam daralmasına uğradığından, bugün dilimizde sadece İslam, Hristiyanlık, Yahudilik gibi inanç sistemleri için kullanılmaktadır. Dolayısıyla "din günü" Türk dilinde kullanılmayan, sadece bazı meallerde yer alan, ne anlam ifade ettiği herkes tarafından anlaşılmayan bir tabirdir.

³⁸ 2 Bakara 255.

³⁹ Burada şunu ifade etmeliyiz: Bu meallerin seçilmesinin özel bir sebebi yoktur. Bunlara sadece birkaç örnek meal çalışması olarak yer verilmiştir. Sıralama da müelliflerin isimleri dikkate alınarak alfabetik şekilde yapılmıştır.

geleceklerini (*bütün mahlûkatın önlerindeki ve arkalarındakini*) bilir. Onlar (*kulları*) ise, O'nun ilminden, O'nun dilediğinin dışında hiçbir şeyi kavrayamazlar. (*Bildiklerini de Allah öğretir.*) O'nun Kürsüsü (*hükümranlığı*), gökleri ve yeri (*tamamen*) kaplamış ve kuşatmış vaziyettedir. Onları (*göklere ve yeri*) koruyup gözetmek (*asla*) O'na ağır da gelmemektedir. O, çok Yücedir, çok büyük Azamet sahibidir.

Abdülbaki Gölpınarlı Meali: Öyle bir Allah ki ondan başka yoktur tapacak. Diridir, her an yarattıklarını tedbir ve tasarruf edip durur. Ne uyuklamaya kapılır, ne uykuya dalar. Onundur ne varsa göklerde ve yeryüzünde. Kimdir izni olmadıkça onun yanında şefaate kalkışacak? Önlerindeki de bilir, artlarındakini de. Onun bilgisinden, dilediği miktardan başka hiçbir şeyi kavrayamazlar. Kürsüsü gökleri de kaplayıp kucaklamıştır, yeryüzünü de. Göğü, yeri korumak, ona ağır da gelmez. O'dur çok yüce ve çok ulu.

Ali Fikri Yavuz Meali: Allah o Allah'dır ki, kendinden başka hiç bir ilâh (Tanrı) yoktur (Ondan başka ibadete müstahak mâbud yoktur). O ezeli ve ebedî hayat ile bizâtihi (kendiliğinden) diridir, (bâkidir). Zât ve kemâl sıfatlarıyla yaratıkların (mahlûkatın) bütün işlerinde hâkim ve kâimdir, her şey onunla kâimdir. Onu ne bir dalgınlık, ne de bir uyku tutmaz. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi onun. Onun izni olmadıkça katında kim şefaate edebilir? O, bütün varlıkların (dünya ve âhirete ait) önlerinde ve arkalarındaki gizli ve aşikâr her şeyini bilir. Onlar (varlıklar-yaratıklar) ise, Allah'ın dilediği kadarından başka, ilâhî ilminden hiç bir şey kavrayamazlar. Onun kürsüsü (mülk ve saltanatı) gökleri ve yeri çevrelemiş, kaplamıştır. Gökleri ve yeri korumak, gözetmek, ona zorluk ve ağırlık vermez. O, çok yüce, çok büyüktür.

Bahaeddin Sağlam Meali: Allah, Ondan başka ilah olmayan Zat-ı Akdestir. Hayy ve Kayyum'dur (kendi kendine yeterlidir.) Hiçbir an esneme ve uyku O'nu tutmaz. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nundur. O'nun izni olmadan, hiç kimse O'nun yanında şefaate edemez. O, onların geçmişlerini ve geleceklerini bilir. O'nun istediğinden başka, O'nun ilminden hiçbir şey öğrenemezler. Onun idare ve saltanatı, gökleri ve yeri kuşatmıştır. Yer ve göklerin muhafazası, O'nu yormaz. O çok yüce ve çok büyüktür.

Diyanet Meali: Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayandır. Diridir, kayyumdur. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O'nundur. İzni olmaksızın O'nun katında şefaate bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O'na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.

Diyanet Vakfı Meali: Allah, O'ndan başka tanrı yoktur; O, hayydir, kayyûmdur. Kendisine ne uyku gelir ne de uyuklama. Göklerde ve yerdekilerin hepsi O'nundur. İzni olmadan O'nun katında kim şefaate edebilir? O, kullarının yaptıklarını ve yapacaklarını bilir. (O'na hiçbir şey gizli kalmaz.) O'nun bildirdiklerinin dışında insanlar O'nun ilminden hiçbir şeyi tam olarak bilemezler. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri içine alır, onları koruyup gözetmek kendisine zor gelmez. O, yücedir, büyüktür.

Elmalılı Hamdi Yazır Meali: Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O daima diridir (hayydir), bütün varlığın idaresini yürüten (kayyum)dir. O'nu ne gaflet basar, ne de uyku. Göklerde ve yerde ne varsa hepsi O'nundur. İzni olmadan huzurunda şefaate edecek olan kimdir? O, kullarının önlerinde ve arkalarında ne varsa hepsini bilir. Onlar ise, O'nun dilediği kadarından başka ilminden hiç bir şey kavrayamazlar. O'nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kucaklamıştır. Onların her ikisini de görüp gözetmek O'na bir ağırlık vermez. O çok yücedir, çok büyüktür.

Hasan Basri Çantay Meali: Allah (o Allah'tır ki) kendinden başka hiç bir Tanrı yoktur. (O, zatî, ezeli ve ebedî hayat ile) diridir (bâkiydir). Zâtiyle ve kemâliyle kaimdir. (Yarattıklarının her an tedbîr-ü hıfzında yegâne hâkimdir, her şey onunla kaimdir). Onu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi onun. Onun izni olmadıkça nezdinde şefaate edecek kimmiş. O (yarattıklarının) önlerindeki, arkalarındakini, (yaptıklarını, yapacaklarını, bildiklerini, bilmediklerini, açıkladıklarını, gizlediklerini, dünyalarını, âhiretlerini, hülâsa her şeyini) bilir. (Mahlûkatı) onun ilminden yalnız kendisinin dilediğinden başka hiç bir şey'i (kabil değil)

kavrayamazlar. Onun kürsüsü gökleri ve yeri (kucaklamıştır, o kadar) vâsi'dir. Bunların nigehtanlığı Ona ağır da gelmez. O, çok yüce, çok büyüktür.

Mustafa İslamoğlu Meali: ALLAH -ki O'ndan başka ilâh yoktur-, mutlak diri, hayatın ve varlığın kaynağı ve dayanağıdır; ne gaflet basar O'nu, ne de uyku. Göklerde ve yerde olan her şey O'nundur: O'nun izni olmaksızın katında şefaath edecek olan kimmiş bakayım? O, kullarının önünde- açıkta olan şeyleri de, ardında-gizli olan şeyleri de bilir; oysa onlar, O dilemedikçe O'nun ilminden hiç bir şey kavrayamazlar. O'nun sonsuz kudret ve otoritesi gökleri ve yeri kaplamıştır; üstelik onları görüp gözetmek O'na güç gelmez: zira yüce ve azametli olan yalnızca O'dur.

Ömer Nasuhi Bilmen Meali: Allah Teâlâ ki, O'ndan başka bir mabut yoktur. Hayy-ü Kayyûm olan O'dur. O'nu ne uyuklama ne de uyku tutmaz. Göklerde ne varsa yerde ne varsa, hep O'nundur. O'nun izni olmaksızın O'nun yanında şefaath edecek olan kimdir? O, mahlûkatının geçmişleri ve gelecekleri ne varsa hepsini bilir. Ve O'nun mahlûkatı, O'nun dilediğinden başka O'nun malumatından bir şeyi ihata edemezler. O'nun kürsüsü göklerden ve yerden daha geniştir. Göklerin ve yerin hıfzı O'na ağır gelmez. Ve en yüce ve en ulu olan da ancak O'dur.

Süleyman Ateş Meali: Allah, ki O'ndan başka tanrı yoktur, daima diri ve yaratıklarını koruyup yöneticidir. Kendisini ne bir uyuklama, ne de uyku tutmaz. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. O'nun izni olmadan kendisinin katında kim şefaath edebilir? Onların önlerinde ve arkalarında olanı bilir. O'nun ilminden, ancak kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O'nun Kürsüsü, gökleri ve yeri kaplamıştır (O yüce padişah, göklere, yere, bütün kâinata hükmetmektedir). Onları koruyup gözetmek, kendisine ağır gelmez. O yücedir, büyüktür.

Yaşar Nuri Öztürk Meali: Allah'tan başka ilah yok. Hayy'dir O, sürekli diridir; Kayyûm'dur O, kudretin kaynağıdır. Ne gaflet yaklaşır O'na ne kendinden geçme ne de uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa yalnız O'nundur. O'nun huzurunda, bizzat O'nun izni olmadıkça, kim şefaath edebilir! O, insanların önden gönderdiklerini de bilir, arkada bıraktıklarını da!... İnsanlar O'nun bilgisinden, bizzat kendisinin dilediği dışında, hiçbir şeyi kavrayıp kuşatamazlar. O'nun kürsüsü, gökleri ve yeri çepeçevre kuşatmıştır. Göklerin ve yerin korunması O'na hiç de zor gelmez. Aliyy'dir O, yüceliği sınırsızdır; Azim'dir O, büyüklüğü sınırsızdır.⁴⁰

Bu çevirilerde anlama veya anladığını ifade etme yönüyle birçok farklılık göze çarpsa da özellikle Arapça, Farsça ve Osmanlıca kelime ve tabirlerin çokça kullanılmış olması dikkat çekmektedir. Bu ifadelerin genç kitlelere hitap ettiğini söylemek ise güçtür. Şimdi bu mealleri değerlendirmeye çalışalım:

5.3.1. Aynı Manayı Farklı İfadelerle Karşılama Tercihinden Kaynaklanan Problemler

Bir metni bir başka dile aktarma çalışmasında birçok yön söz konusudur. Çeviri yapan kişi, hitap edilen kitle ve kullanılan dil bunların başında gelir. Mütercim önce anlayacak, sonra da anladığını aktaracaktır. Onun anlayışı doğru ve mükemmel, anlatma kabiliyeti de son derece gelişmiş bile olsa bu defa karşısına muhatap yani metnin alıcısı çıkacaktır. Çeviri yapan kişi her şeyden önce hitap ettiği kişilerin farklı zekâ, anlayış ve kültür seviyeleri içerisinde olduğunu hesaba katmalıdır. Bu husus, çeviri faaliyetinin belki de en zor yanıdır. Yazar belli bir okur topluluğuna mı yönelmiştir veya çoğunluğa mı hitap etmektedir. Onun okura hangi ön yargılarla yöneldiği de önemlidir. Okurunu gerek dil yetisi gerekse metinde söz konusu olan dil dışı bilgiler yönünden kendisine eşit, kendisinden yüksek veya aşağı göstermesi tercih ettiği çeviri metnini de etkileyecektir. Bu perspektiften bakıldığında hiç şüphe yok ki kendisi gibi Kur'an'ın hitabı da evrenseldir. O en âliminden en avam olanına kadar herkesi kuşatan bir dil kullanır. Ancak Kur'an'ı aynen aktaramama sorunuyla yüzleşen mütercim, kendi anlayış gücünü okura sunacaktır.⁴¹ Bunu yansıtırken de kullandığı dil ve üslubun muhatapın zihninde yeni soru veya sorunlar oluşturmayacak özellikte olmasına dikkat etmelidir.

Bu meallere bakıldığında mesela وَلَا يُؤَدُّهُ حِفْظُهُمَا cümlesinin “Göğü, yeri korumak, ona ağır gelmez”, “Göklerde ve yerde olanların tümünün korunup desteklenmesi O'na ağır gelmez” ve

⁴⁰ <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=2&ayet=255> (21.03.2019).

⁴¹ Bkz. Gürbüz, *Tercüme Problemleri*, s. 104-106.

“Göklerin ve yerin korunması O’na hiç de zor gelmez” gibi yaklaşık ifadelerle karşılandığı görülür. Aslında insana ait ifade tarzında bu durum son derece doğaldır. Zaten bu sebeple hiçbir meal ya da tercüme, Kur’an değildir. Kur’an’ın kendisi gibi olamaz. Bir öznenin Kur’an’dan anladığının aktarımıdır. Belli kriterlere riayet edilerek yapılan ve emek verilen her çeviri de bu anlamda değerlidir. Birbirinin eksikliğini tamamlar. Ancak konuya gençler açısından yaklaşıldığında “Göklerin ve yerin hıfzı O’na ağır gelmez” (Ömer Nasuhi Bilmen Meali) ve “Bunların nıgehbanlığı O’na ağır da gelmez” (Hasan Basri Çantay Meali) cümlelerini ortalama her gencin doğru anlaması mümkün değildir. Çevirmen bunu aslında herkesin anladığı gibi anlamıştır ve o şekilde ifade etme gücüne de sahiptir. Ancak belki daha edebî veya farklı olsun diye belki de başka gerekçelerle kendisinin aşına olduğu kelime veya ifade şekillerine yer vermiştir.

Yine âyetin başında birçok mealde Allah’ın el-Hayy ve el-Kayyûm olduğu söylenmekle yetinilmiş, bu isimler Türkçeye tercüme edilmemiştir (Ömer Nasuhi Bilmen Meali, Diyanet Vakfı Meali gibi). Bazılarında ise “Diridir, kayyumdur” denilmiş ve bu dipnotta açıklanmıştır (Diyanet Meali). Bu isimlerin ne ifade ettiğini özel bir eğitim almayan gençlerin veya toplumun diğer kesimlerinin anlaması mümkün değildir.

Yine âyette geçen *وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ* cümlesini de “O’nun hükümrânlığı (güç ve otoritesi) bütün gökleri ve yeri kuşatmıştır” şeklinde çeviren mealler olduğu gibi “Kürsüsü gökleri de kaplayıp kucaklamıştır, yeryüzünü de” (Abdülbaki Gölpınarlı Meali, Elmalılı Hamdi Yazır Meali, Yaşar Nuri Öztürk Meali gibi) şeklinde çeviren mealler görülmektedir. Gençlerin de dâhil olduğu bugünün toplumu “kürsü” kelimesinden yüksek masayı anlayacaktır. Bu ise Allah’a insani özellikler atfetmek gibi başka sorunlar doğurabilecektir. Kur’an sadece Arapça bilen, dinî, fikhî veya kelâmî konularda derin bilgi sahibi olan kimselere hitap eden bir kitap olmadığından, Kur’an çevirilerinde herkesi kuşatacak bir dil tercih edilmesi esastır. Hem Araplara hem de Arapça bilmeyen muhataplara düşen ise bu meallerden karşılaştırmalı olarak yararlanmak ve onlardan hiçbirini kutsal/eksiksiz görmeyerek, meallerdeki insan faktörünü hesaba katmaktır.

İsim ve kelimeleri Türkçeye çevirirken dengeli olmak da esastır. Mesela bu çevirilerden birinde yukarıdaki isimler Türkçeye “Diridir, sürekli işinin başındadır” (Abdulaziz Bayındır Meali) şeklinde yansıtılmıştır. Böyle bir ifadenin Allah için kullanılmasının ne kadar doğru olacağı tartışmaya açıktır. Bununla muhatap olan bir gencin zihninde “O’nun işi nedir ki, hangi işinin başındadır?” gibi bir dizi sorunun oluşması muhtemeldir.

Güncel dili kullanma arayışı Kur’an’a, dolayısıyla da kelamın sahibi Allah’a yönelik saygıda bir kusura da dönüşmemelidir. Mesela “O’nun izni olmaksızın katında şefaah edecek olan kimmiş bakayım?” (Mustafa İslamoğlu Meali) cümlesi, insanlar arasında yaygın olan günlük bir konuşma şeklidir. Ancak Allah kelâmı için özellikle yazılı ve basılı bir çeviride tercih edilmemesi daha doğru olacaktır.

5.3.2. Yaşayan Türkçe Kullanmanın Etkisi

Buna Arapça, Farsça ve Osmanlıca tabirleri Türkçeye çevirmeden aynen korumak da diyebiliriz. Dilin canlı ve dinamik bir realite olduğu gerçeği pratikte “yaşayan dilin” önemini ortaya koymaktadır. Bu yüzden eski ve ölü kelimeleri kullanmak doğru değildir. Bazı meallerde “ceza gününün sahibi”⁴² yerine “ceza gününün maliki” denmesi böyle bir probleme örnektir. Bugün yeni nesil “sahip” kelimesini bilip daha çok kullanmaktadır. Dikkat edilirse bu çevirilere hâkim olan selika, Arap dili ve edebiyatıdır. Bu, Türkiye’ye özgü din dilinin -Osmanlıcadan miras yoluyla da alınarak- Arapçadan son derece etkilenmiş olmasından kaynaklanır. Aslında bugün yaşayan Türkçeyi esas aldığımızda buna gerek olmadığı görülecektir.⁴³ Günün dilini yakalamak her şeyden önce çevirmenin bir başarısı sayılacak ve böylelikle Allah Kelâmı bütün gençleri de kuşatmış olacaktır.

⁴² 1 Fatıha 4.

⁴³ Gıyasettin Arslan, “Türkçe Kur’an Meâllerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu (Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin Örneği)”, *Kur’an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007, I, 477, 487.

Kur'an çevirisi insanlar arasında halen canlılığını, koruyan tabir yerindeyse soluk alıp veren dile dayanmalıdır. Söz gelimi bazı meallerde otuz-kırk yıl öncesinin hatta gerçekte belki de yüz yıl kadar geriye giden ve o dönemin anlayışını yansıtan ifade kalıplarıyla karşılaşabiliyoruz. Çevirilerde böyle bir dilin kullanılması gençleri sadece o çeviriden uzaklaştırmakla kalmayıp, her düzeyden gencin o çeviri aracılığıyla Kur'an ile etkileşime geçmesinin önünde bir set olabilmektedir.

Meal hazırlayanlar, kelime analizlerinde ekseriyetle tefsir kitaplarını esas almakta, dolayısıyla da onların sahip olduğu Arapçayı kullanmaktadırlar. Yine çevirilerde Türkçe olarak, "Meal Türkçesi" hâkim olduğundan çeviri dili noktasında da sorunlar olmaktadır.⁴⁴

Tercüme sadece yeni bir metin oluşturmaktan ibaret olmayan, aslında iki aşamada icra edilen bir faaliyettir. Birinci aşama âyetlerin taşıdığı mesajı anlamak, ikinci aşama ise anlaşılacak mesajı muhatabın anlayacağı şekilde ifadeye dökmektir. Bir Kur'an tercümesindeki başarı, mütercimim âyetleri doğru anlaması kadar, anladığı manayı doğru bir biçimde ifade etmiş olmasıyla da doğru orantılıdır. Zira meal hazırlamanın ana gayesi Kur'an'ı anlaşılır kılmaktır. Ancak Kur'an meallerinin anlaşılabilirliğine engel olan birçok husus vardır. Öncelikli bir engel de kavramları tercüme etmeyip orijinal lafzıyla muhafaza etme düşüncesidir. Kur'an'da geçen kelime ve kavramları her zaman bir tek kelime ile çevirmek mümkün olmamakta, bunun üzerine kelimeler tercüme edilmeden orijinal haliyle kullanılmaktadır. Bu durum ise genel okuyucu kitlesinin ilgili âyeti anlamamasına sebep olmaktadır.⁴⁵

Aynı durum alanla ilgili özel bir eğitim almayan genç nüfus için de büyük ölçüde geçerlidir. Yukarıdaki çevirilerin belki de en büyük sorunu kullanılan dil ile ilgilidir. Her insan, öncelikle kendi zamanını dikkate alır. Bu sebeple meallerdeki dili, günün şartları açısından değerlendirmek uygun olacaktır. Kendi dönemlerinde daha kolay anlaşılacak *nigehban* (gözcü, bekçi, gözetleyen), *zât ve kemâl sıfatları*, *tedbîr-ü hüfzında olmak* (koruması altında olmak), *Zat-ı Akdes* (en kutsal varlık), *mevcûdât* (varlıklar), *her şey onunla kâimdir* gibi ifadeleri bugünün gençlerinin anlaması neredeyse imkânsızdır. Bugün için ancak Arapça, Farsça veya Osmanlıca bilgisi yahut özel bir eğitim ile bu ifadeler anlaşılır hale gelebilir. Bundan dolayıdır ki birçok mealde parantez içinde veya dipnotta bu gibi ifadelerin açıklanmaya çalışıldığı görülmektedir.

İnsanların konuştuğu dil zamanla değişiklik göstereceğinden, meal ve tefsirlerin dili ortalama her on yılda bir tekrar gözden geçirilmelidir. Bugünkü meallerin gençler tarafından zor anlaşılmasında, yazılışının üzerinden onlarca yıl geçmiş meallerdeki dilin çoğunlukla korunmasının etkisi yadsınamaz. Türkçe Kur'an meal ve tefsirlerinin öncüsü olan Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır (ö. 1942), Konyalı Mehmed Vehbi (ö. 1949), Ömer Rıza Doğrul (ö. 1952), Hasan Basri Çantay (ö. 1964), Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971), Abdülbaki Gölpınarlı (ö. 1982) ve Ali Fikri Yavuz (ö. 1992) gibi birçok ismin çalışmaları kendi dönemlerinde büyük fayda sağladığı gibi halen bugünkü meal ve tefsirlere de ilham vermektedirler. Bu sebeple bunların pek çoğu, sadeleştirilerek halen yayımlanmaktadır. Sadeleştirme çalışmaları önemli bir gayretin ürünü olmakla birlikte her zaman aynı başarıyı ortaya koyamamakta ve çevirinin ya da tefsirin özünün kaybolmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla yine onlardan istifade eden ancak bugünkü neslin anlayacağı dil ve üslubu yakalayan özgün çalışmalara ihtiyaç kaçınılmazdır.

5.3.3. Metni Farklı Anlayıp Anlamlandırmaktan Kaynaklanan Sorunlar

Kur'an, kelâmın sahibi olan Allah tarafından açık, anlaşılır, sağlam ve düzgün bir Arapça ile indirildiğinden ona dair bir tercüme ya da yorumun geçerli olabilmesi için, Arap dili ve üslûbuna uygunluk, en önemli kriter durumundadır. Onun en önemli özelliği, Arap dilini mükemmel bir şekilde kullanarak, ortalama her seviyeden insana hitap etmesidir.

Meallerde ilgili kısmı farklı anlayıp anlamlandırmaktan kaynaklanan farklılıklar da göze çarpmaktadır. Bu elbette sadece gençler için değil genel anlamda meal okuyanlar için bir sorundur. Özellikle farklı anlaşılmaya müsait âyetlerde bu durum kendini gösterir. Dolayısıyla burada onlara

⁴⁴ Yunus Ekin, "Dilsel/Etimolojik Anlamın Kur'an Çevirileri Açısından Konumu ve Sınırları", *Kur'an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007, I, 123.

⁴⁵ Gülpak, a.g.m., s. 174-175.

verilecek eğitim önem arz edecektir. Gençlere karşılaştırmalı meal okuma alışkanlığını kazandırmak esastır.

Örneğin meallerde çoğunlukla “suçlular” şeklinde Türkçeye çevrilen “mücrimîn” kelimesi buna örnektir. Bu kelime meallerde ekseriyetle bir hukuk terimiyle “suçlu/lar” şeklinde karşılanmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de “mücrim” kelimesinin geçtiği âyetlere ve siyaka bakıldığında bir kısım âyetlerin âhret, hesap ve cezalandırma içerikli olduğunu, özellikle cezalandırma kavramının geçtiği yerlerde kâfir yerine mücrim kelimesinin kullanıldığını, bu sebeple yargılama ifade eden âyetlerde söz gelimi “inkârcı suçlular” şeklinde, diğer yerlerde ise “günahkâr kâfirler” şeklinde Türkçeye aktarılmasının daha isabetli olacağını söylemek mümkündür. Zira kâfirlerin “mücrimîn” olarak isimlendirilmeleri de onların dinle yahut vahiyle bağlarını kesip koparmış olmalarındandır.⁴⁶

Âyetü’l-kursî ile ilgili olarak bir mealdeki şu ifade buna örnektir: “O’nun izni olmadan huzurunda şefaati (birinin yanında olmayı) kim göze alabilir?” (Abdulaziz Bayındır Meali) Şefaahat konusu mahiyeti, şekli ve kapsamı gibi birçok yönüyle tartışılan meselelerden biridir. Mealde böyle bir cümle ile karşılaşan gençlerin hepsinin, bunun mütercimim bir tercihi olduğunu kavraması mümkün olmayacaktır. Hiçbir çevirinin Kur’an’ın kendisi olmayıp, onu çeviren kişinin ondan anladığı veya aktardığı bir metin olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Meallerin Kur’an’ın kendisi değil insan ürünü yorumlar olduğu göz ardı edilmemelidir. Meal yazarının da şahsi eğilimleri, mezhebi, zafiyetleri ve etki altında kaldığı hususların olabileceği konusunda gençlere gerekli bilinç aşılmalıdır. Kur’an’ı çevirisinden okuyup hayatını programlamayı düşünen gençlerin bu bilince sahip olarak yetiştirilip desteklenmesi de toplumun, özellikle de alanın uzmanlarının önemli bir görevidir.

5.3.4. Diller Arası Mütakabiliyet Sorunu

Kur’an çevirilerinde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri de her çeviride olduğu gibi “diller-arası mütakabiliyet” sorunudur. Bu konunun bir yönü metni uygun kelime ve ifadelerle karşılayabilmekle ilgilidir. Bunu şöyle ifade etmek mümkündür:

Çeviri yapacak kimseler, her iki dilde birbirinin yerine kullanılacak kelimeleri bulmakla yetinmemeli, kelimelerin temsil ettikleri dünyayı da bir biçimde aktarmaya çalışmalı, bu konuda ellerinden geleni yapmalıdırlar. Türkçede kelimeler, Türkçenin yapısı gereği genellikle -ler-lar çoğul eki ile çoğul yapılmaktadır. Arapça bükümlü dillerden olduğu için cemi teksirler, kelimenin yapısının belli vezinlerde değişmesiyle elde edilmektedir. Bu nedenle, “rabbihim” kelimesi, Türkçede “rableri” şeklinde ifade edildiğinde, kastedilenin “onların rabbi/rabbihim” mi yoksa “onun rableri/erbabihî” mi olduğu, ancak bir karine yoluyla tayin edilebilmektedir.⁴⁷

Konunun bir diğer yönü ise kaynak dildeki kelime, ifade ve cümleleri hedef dile aktarırken, hangi kısmın nereye karşılık olduğuna dikkat etmenin gereği ile ilgilidir. Burada her kelime veya ifadeye ancak tek bir karşılık bulunması gerekir demiyoruz. Çünkü diller buna müsait değildir ve bu çaba da başka sorunlar doğurur. Ancak kaynak metindeki bir kelime, ifade veya cümleyi çok da gerekmediği halde birden çok kelime veya cümle ile karşılamak, çevirinin başarısını zedeleyecektir. Bu sorunu yukarıdaki meallerden birinde görmeye çalışalım: “Ne gaflet yaklaşır O’na ne kendinden geçme ne de uyku” (Yaşar Nuri Öztürk Meali). Metinde sadece iki kelime (سِنَّةٌ - نُومٌ) geçtiği halde burada “gaflet, kendinden geçme ve uyku” şeklinde üç karşılığa yer verilmiştir.

Diğer taraftan konuyla ilgili bir diğer husus da çevirinin adeta bir tefsir çalışmasına dönüşmesi problemidir. Yukarıdaki meallerin pek çoğunda bu husus dikkat çekmektedir. Ortalama altı-yedi satır süren âyetü’l-kursi çevirileri içerisinde on-on bir satırdan oluşan mealler dikkat çekmektedir.⁴⁸ Eğitim çağındaki bir gencin bu farklılığı görmesi ise zor olmayacaktır. Bunlar faydalı izahlar olsa da yaşları itibarıyla genellikle aktif ve aceleci bir kişiliğe sahip olan gençlerin Kur’an ile sürekli irtibat halinde olmalarını zorlaştırabilecektir.

⁴⁶ Bkz. Ekin, a.g.tebliğ, s. 127-128.

⁴⁷ Düccane Cündioğlu, “Matbû Türkçe Kur’an Çevirileri ve Kur’an Çevirilerinde Yöntem Sorunu”, 2. Kur’an Sempozyumu, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, 225, 226, 228.

⁴⁸ Örnek olarak bkz. Abdullah-Ahmet Akgül, Ali Fikri Yavuz ve Hasan Basri Çantay Mealleri.

Herhangi bir çeviride olduğu gibi Kur'an'ın çevirisi için de kendi dilimizin tüm anlatım ve kullanım imkânlarının bilinmesi son derece gerekli olan bir husustur. Dilimizin bu imkânları iyi bilinir ve yerinde kullanılacak olursa Kur'an'ın Türkçe çevirilerinde sıkça karşılaştığımız, ifadeye ağırlık katan o parantezli ve eklemeli cümlelerden kurtulabilmek de mümkün olacaktır. Kur'an'daki çeşitli anlatım ve dile getiriliş tarzlarının Türkçede ona denk veya hiç olmazsa onu okşayacak bir anlatım kalıbına kavuşturulabilmesi için dilimizin bildirim, soru, dile getiriş, eylem belirtici gibi ifade tarzları ile konuşma ve sağduyu dili olarak sahip olduğu tüm kullanım ve deyiş özelliklerinin tanınması gerekmektedir.⁴⁹

5.3.5. Anlatım Bozuklukları ve Yanlış Anlaşılmaya Müsait İfadeler

Türkçenin doğru kullanılmaması, çevirilerde Türkçe açısından anlatım bozukluğu veya imla hataları içeren ifadelerle rastlanması da mealler vasıtasıyla Kur'an'a yönelişi olumsuz etkileyen, belki de engelleyen hususlardan birisidir. Bu durum herkes için az veya çok geçerli olsa da eğitim-öğretim çağındaki gençlerin daha çok dikkatini çekecektir. Örneğin bazı meallerde وَلَا تَأْخُذْهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ bölümü şöyle çevrilmiştir: “Onu ne bir dalgınlık, ne de bir uyku tutmaz” (Ali Fikri Yavuz Meali). “O’nu ne uyuklama ne de uyku tutmaz (Ömer Nasuhi Bilmen Meali). “Kendisini ne bir uyuklama, ne de uyku tutmaz” (Süleyman Ateş Meali). Malum olduğu üzere Türkçedeki “ne ..... ne de.....” cümle yapısı cümle sonunu olumlu bitirmek suretiyle anlamı olumsuz hale çevirir. Bu yanlış kullanım, aslında sadece Kur'an çevirilerinde değil birçok çalışmada çok sık rastlanan bir durumdur. Bu gibi yanlışlar, genel anlamda dilin gençler arasında doğru kullanılmasını da olumsuz etkileyecektir.

Kur'an çevirilerinde günün Türkçesinde yanlış anlaşılabilir ifadelerle yer verilmesi de meallerle ilgili olumsuz bir algıya neden olabilecek unsurlardır. Bu durum özellikle dini ilimlerde yeterli eğitimi olmayan ve aile desteğinden de yoksun gençlerin Kur'an'a bakışını olumsuz etkileyecektir. Buradaki meallerden biri şöyledir: “Ondan başka ibadete müstahak mâbud yoktur (Ali Fikri Yavuz Meali). “Müstahak” kelimesi Arapçada “bir şeyi hak etmek, bir şeye layık olmak” anlamında ise de kelimenin bugünkü dilde daha çok olumsuz durumlar için kullanıldığı bir gerçektir.

Özetle başarılı bir çeviri yapabilmek için her iki dili ve onların anlatım imkânlarını iyi bilmek, tercüme edilecek metni çok iyi kavramak, mesajı iyi analiz etmek, onun diğer dile en iyi şekilde nasıl aktarılabilirliğini kestirmek ve herkese hitap eden bir dil kullanmak esastır.⁵⁰ Kur'an herkese hitap ettiğine göre Kur'an çevirisi de öyle olmalıdır. Gençler toplumun en dinamik kesimi olduğundan, Allah'ın mesajının onlara da ulaşmasını sağlamak, meal yazarının en önemli görevleri arasında olmalıdır.

Benzer bir durum, aslında ilmihal alanında ve diğer dinî yayınlarda da söz konusu edilebilir ki bu ayrı bir çalışma konusudur. Mehmed Zihni Efendi (ö. 1913) ve Ömer Nasuhi Bilmen (ö. 1971) gibi âlimlerin kaleme aldığı İslam ilmihali kitapları günümüzde de sıklıkla başvuru eserler arasındadır. Bu eserlerde kullanılan dilin yanı sıra bir de bu gibi çalışmalarda ele alınan konuların bugüne uyarlanma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu elbette -tıpkı Kur'an meallerinde olduğu gibi- bu eserlerin müellifi olan âlimlerle ilgili bir problem değildir. Ancak bugün bu eserleri aşacak çapta eserlerin yetersiz oluşu veya yeterli özgün çalışmaların olmayışının da etkisiyle onların halen gerek aslı gerekse sadeleştirilmiş baskılarıyla kütüphane raflarını ve kitap fuarlarını doldurduğunu görmekteyiz. Bu da bugünün ilim dünyasının bir eksikliği olarak görülmelidir. DİB ve Diyanet Vakfı tarafından yapılan ilmihal çalışmalarında son dönemde kelime ve terminoloji açısından böyle bir güncelleme çabası fark edilmektedir. Ancak yine de ilmihal kitaplarının dil ve üslup yönünden herkesi kuşatıcı mahiyette olduğunu söylemek kolay değildir. Dolayısıyla günümüz gençlerine hitap eden ilmihal kitaplarının da tıpkı mealler gibi gerek nicelik gerekse nitelik olarak gençlerin ihtiyacını karşılama açısından yeterli olduğu söylenemez.

⁴⁹ Bkz. Turan Koç, “Çeviri ve Kur'an'ın Türkçe Çevirileri”, 2. *Kur'an Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, 251-252.

⁵⁰ Krş. Gürbüz, *Tercüme Problemleri*, s. 830, 832.

Ciddi bir beşeri faaliyet olan Kur'an'ın anlaşılması meselesi, Arapça bilmediğinden dolayı Allah Kelamı'nın manasını meallerden öğrenmek isteyen milyonlarca insanımız için çok büyük önem taşımaktadır. Ehil insanlar tarafından deruhte edilmesi gereken bu saygın aktivite talihsiz olarak bazen ilgisiz kişilerin uğraşısı olabilmektedir. Yetkili organların ve özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an meallerini takip edip kontrol altında tutmasına büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Mushafı İnceleme Kurulu'na benzer olarak Başkanlık bünyesinde kurulacak olan bir organ, yapılan meallerin sıhhatli olup olmadıklarına karar verebilir. Bu da meal araştırması yapanları daha dikkatli olmaya, dolayısıyla Kur'an'ın herkes tarafından anlaşılmasına vesile olacaktır.⁵¹ Bu sebeple Kur'an mealleri ve ilmihal kitapları başta olmak üzere günümüzdeki dinî yayınların özellikle genç nesiller için dil, üslup ve terminoloji açısından yeniden gözden geçirilmesi ve bugünün gençlerine hitap edecek yeni yayınların kaleme alınması, eğitim camiası için önemli bir sorumluluk hatta zarurettir.

Sonuç

Gençlik, Allah tarafından insana verilen en büyük nimetlerden biridir. Kur'an, toplumun geleceği olan gençliğin önemine dikkat çekmiş, gençlere en güzel örnekler sunmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v.) de gençlere hep güvenmiş, onlara birçok önemli görevler vermiş ve birçok genç sahabe ile etkili bir iletişim kurmuştur. Ancak özellikle son dönemde bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmeler, geleceğin mimarı gençlerimizin zararlı ortamlardan korunmasını çok daha zorlu bir hale getirmiştir. Dünya genelinde en fazla genç nüfusa sahip ülkelerden biri olmak milletimiz adına mutluluk vesilesi olmakla birlikte onların inancı sağlam, değerlerine bağlı, kişilikli, ülkemiz ve tüm insanlık için faydalı birer fert olarak yetiştirilmesi de büyük bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Onları yetiştirirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, onlarla ortak bir dil oluşturmaktır. Bu da seviyeli bir üslup ve onların dünyasına, ihtiyaçlarına hitap edecek bir içerikle mümkün olacaktır. Gençliğin öncelikli konu ve sorunları onların dünyasına uygun kavramlarla sunulmalı ve çözüm önerileri de onların dertlerine merhem olmalıdır.

Kur'an, Arap dilini en kapsamlı ve etkin şekilde kullanmış ve muhataplarını etkilemiştir. Arap olmayan toplumlar için dinin temel kaynağı olan Kur'an'a ulaşmanın öncelikli yolu ise tercüme ve meallerdir. Arapçaya vakıf olmadan Kur'an meali yapmak nasıl mümkün değilse onu tercüme ederken ilmi açıdan bugünün orta düzey insanına, özellikle de her düzeyden genç kitlelere hitap etmeyecek dil ve kavramlar kullanmak da kabul edilemez. Maalesef bugünkü Kur'an çevirilerine bakıldığında, kullanılan dilin büyük ölçüde bugünün gençlerine hitap etmediği, yaşayan Türkçe kullanılmadığı görülmektedir. Her gencin ezbere bilip okuduğu âyete'l-kürsi'yi Türkçeye aktaran bazı meallerde kendi dönemlerinde daha kolay anlaşılma ihtimali olan *nigehban*, *tedbîr-ü hıfzında olmak* gibi ifadeler dikkat çekmektedir. Bu gibi kelime ve ifadeleri, bugünün gençlerinin anlaması neredeyse mümkün değildir. Bunlar ancak Arapça-Farsça-Osmanlıca bilgisi veya özel bir eğitim ile anlaşılır hale gelebilir. Bunda onlarca yıl önce yazılmış meallerin halen yaygın bir şekilde basılıp yayımlanmasının etkisi büyüktür. Çünkü her çevirinin öncelikli hedefi kendi zamanına hitap etmektir. Dolayısıyla kendi dönemine hitap eden Kur'an çevirilerini bugünün genç nüfusunun anlayıp konuştuğu dil ile karşılaştırıp eleştirmek de hakkaniyete uygun olmayacaktır. Toplumun her kesiminin konuştuğu dil zamanla değiştiğinden; meal ve tefsirlerin dili de yaklaşık her on yılda bir tekrar gözden geçirilmelidir.

Bunun dışında meallerde aynı manayı farklı ifadelerle karşılama tercihindense, metni farklı anlayıp anlamlandırmaktan, diller-arası mütakabiliyete dikkat etmemekten kaynaklanan sorunlar yanında anlatım bozuklukları ve yanlış anlaşılmaya müsait ifade ve cümlelere de rastlanmaktadır. Bazı meallerin bir tür tefsire dönüşecek kadar uzun olması da yine mütakabiliyet ilkesine aykırı bir durumdur. Bunlar faydalı izahlar olsa da yaşları gereği hızlı hareket kabiliyetine sahip gençlerin Kur'an ile irtibatının kopmasına yol açabilecektir.

⁵¹ Krş. Muhammed Fatih Kesler, "Kur'ân Meâllerinde Göz Ardı Edilen Bazı Anlama Karinelerinin Tespiti ve Yapılan Öneriler", *Kur'an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007, II, 467.

Burada dikkat çekilen hususlar, elbette farklı başlıklar halinde de ifade edilebilir. Ancak sadece Kur'an meallerinde değil aslında her çeviri faaliyeti için güncel yaşayan dili kullanmak ve her kesime hitap etmek esastır. Çünkü günlük dil ve terminolojiye riayet yaş, eğitim-kültür seviyesi gibi değişkenlerle birlikte çeviriye muhatap olan her birey için az veya çok fayda sağlayacaktır. Bu hassasiyet gençler için söz konusu olduğunda çok daha önemli bir hal alacaktır. Toplumun en aktif üyesi olan ve milletlerin geleceğine yön verecek gençlerin Allah ve din algısında Kur'an çevirilerinin yeri büyüktür.

Milli Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi devlet kurumlarının son yıllarda farklı yaş gruplarına yönelik özel çalışmalar yayımlaması sevindiricidir. Ancak bunlar, ilahiyat, edebiyat ve eğitim fakültelerinin ilgili bölümlerinin daha aktif olarak alana girmesiyle birlikte geliştirilmeli, komisyon çalışmaları vasıtasıyla daha büyük kitlelere hitap edecek yayınlara dönüştürülmelidir. Üniversiteler ve eğitim merkezleri gibi kurumlarıyla Diyanet İşleri Başkanlığının koordineli çalışması bu alandaki eksikliğin giderilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Aynı durum, yine dine ulaşmanın en temel yollarından biri olan ilmiyal alanında da söz konusudur. Bu eserlerde ele alınan konuların bugüne uyarlanması yanında eserlerde kullanılan dilin de gözden geçirilmesi, gençlere yönelik dinî yayıncılığın önemli bir ihtiyacı olarak durmaktadır. Kur'an mealleri başta olmak üzere günümüzdeki dinî yayınların tamamı, dil, üslup ve terminoloji açısından yeniden gözden geçirilmeli, her açıdan bugünün gençlerine hitap edecek yeni yayınlar kaleme alınmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Ali, <http://yenidunyadergisi.com/kuranin-gencleri-2/> (Erişim tarihi: 07.03.2019).
- Arslan, Gıyasettin, “Türkçe Kur'an Meallerinde Kaynak Dilin Egemenliği Sorunu (Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin Örneği)”, *Kur'an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007.
- el-Buhârî, Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- el-Cevherî, Ebû Nasr İsmâil b. Hammâd, *Tâcu'l-Luga ve Sîhâhu'l-Arabiyye* (thk. Ahmed Abdulğafûr Attar), Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, Beyrut, 1990.
- Cündioğlu, Düccane , “Matbû Türkçe Kur'an Çevirileri ve Kur'an Çevirilerinde Yöntem Sorunu”, 2. *Kur'an Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.
- Dereli, Muhammet Vehbi, *Kur'an Muhtevası ve Yorumu*, Kitap Dünyası, İstanbul, 2017.
- Ebû Davûd, Süleyman b. el-Eş'as el-Ezdi es-Sicistânî, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Eker, Süer, “Orta Asya'nın Gizemli halkı: Soğdlular, Soğd ve Soğdca”, *Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi* (2012), 24, ss. 77-92.
- Ekin, Yunus, “Dilsel/Etimolojik Anlamın Kur'an Çevirileri Açısından Konumu ve Sınırları”, *Kur'an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007.
- Esiroğlu, Muhammet, Gençlik ve Din Dili, <https://www.milligazete.com.tr/makale/1765263/muhammet-esiroglu/genclik-ve-din-dili> (Erişim tarihi: 11.03.2019).
- el-Ferâhîdî, el-Hafîl b. Ahmed, *Kitâbu'l-'Ayn -muratteben alâ hurûfi'l-mu'cem-* (thk ve tertîb: Abdulhamîd Hindâvî), Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2003.
- Gülpak, Emine, “Kur'an Meallerinin Muhatapları Tarafından Anlaşılabilirliğine İlişkin Bir Araştırma”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2019), 33, ss. 169-198.
- Güner, Galip, “Eski Türkçe Kenç “genç, yavru, çocuk” Kelimesinin Kökeni Üzerine Düşünceler”, *Bengü Belak-Ahmet Bican Ercilasun Armağanı*, Ed. Bülent Gül, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2013, ss. 225–232.
- Gürbüz, Faruk, *Tercüme Problemleri ve Meâller* (Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2003.

- Işıcık, Yusuf, “Kur’an-ı Kerim’in Terceme Edilmesi ve Âyetlerin Sihatli Anlaşılması Konusunda Bazı Mülâhazalar”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2001), 11, ss. 47–58.
- İbn Hanbel, Ahmed, *el-Musned*, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Abdulmelik, *es-Sîratu’n-Nebeviyye* (thk. Ömer Abdusselam Tedmurî), Dâru’l-Kutubi’l-‘Arabî, Beyrut, 1990.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- İbn Manzûr, Ebu’l-Fadl Cemâluddîn Muhammed, *Lisânu’l-‘Arab*, Dâru İhyâi’t-Turâsi’l-‘Arabî, 3. Baskı, Beyrut, 1999.
- İbn Sa’d, Ebû Abdillâh Muhammed ez-Zuhrî, *et-Tabakâtu’l-Kubrâ*, Beyrut, 1957.
- el-Kazvînî, Celâluddîn Ebû Abdillâh Muhammed el-Hatîb, *el-İdâh fî ‘Ulûmi’l-Belâga*, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, Beyrut, tsz.
- Kesler, Muhammed Fatih, “Kur’ân Meâllerinde Göz Ardı Edilen Bazı Anlama Karinelerinin Tespiti ve Yapılan Öneriler”, *Kur’an Meâlleri Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2007.
- Koç, Turan, “Çeviri ve Kur’an’ın Türkçe Çevirileri”, 2. *Kur’an Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yayınları, Ankara, 1996.
- Müslim, Ebu’l-Huseyn İbnu’l-Haccâc el-Kuşeyri en-Neysâbüri, *el-Câmi‘u’s-Sahîh* (Nşr. Muhammed Fuad Abdulbaki, Nevevî Şerhi’nin özetiyle birlikte), Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, *es-Sunen*, Çağrı Yayınları, İstanbul-Tunus, 1992.
- Tiyek, Fatih, “Kur’an Tercümelemleri ile İlgili Teamüllere Eleştirel Bir Yaklaşım”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (2016), 45, ss. 1033-1041.
- ez-Zurkânî, M. Abdulazim, *Menâhîlu’l-‘İrfân fî Ulûmi’l-Kur’an*, el-Mektebetu’t-Tevfikiyye, Kahire, tsz.
- <http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=2&ayet=255> (Erişim tarihi: 21.03.2019).